

ROSSAALING

lært um ross. Arbeiðir mann ordiliga við teimum, so verða tey ordiliga góð ross. Um tú ert um tey og handfer tey regluliga, so verða tey spøk sum onnur ross, vissar hon um.

Signa vónar, at kann-ingarnar og viðgerðin, sum djóralæknin Jórún Sumberg-Olsen hevur gjørt saman við Búnaðarstovuni í summar kann blíva eitt gjøgnumbrot fyri alingina av føroyska rossinum.

– Hvør ár er hava umleið helvtin av ryssunum, sum eru farnar til greðing fingið fyl, ella minni enn tað. Um vit nú fáa hina helvtina við eisini, so hevði tað gingið nógv skjótari at fingið stovn-in á føtur aftur.

Kærleiki og innannøring

Á gerðinum omanfyri Syðrugøtu gongur tað ikki fyri seið.

Kynsliga javnvágin er skeiklað. Greðingurin Lobo verður ikki tikin fyri fult.

Komandi vikuskifti er G!festivalur í Syðrugøtu, har ætlanin at varpa ljós á tey føroysku rossini, sum ganga oman fyri bygdina. Men fyribils er paringin uppi í bønnum sett á standby.

Irdi Petersen forklárar, at ryssurnar ganga á rið – ganga í illum – í einar 2-4 dagar í senn. Tá venda tær gumpin móti greðinginum. Halin fer til viks. Tær útskilja lukt. Vætu. Vanliga ganga tríggar vikur ímillum. Ganga fleiri ryssur saman, ganga tær ofta í takt á rið.

Irdi og hinir alararnir vita, at ein serlig avbjóðing er vandin fyri innannøring. Av tí at stovnurin byggir á nøkur fá ross, eru øll rossini skyld. Hetta eru alararnir tilvitaðir um.

– Mann byrjaði við einum greðingi og trimum ryssum,

Stormur springur á Lunu. Paringin sýnist, at ganga eftir ætlan á stykkinum á Signabø

so sjálvandi er tað innan-nøring. Men stovnurin hevur førka seg, greiðir gøtukonan frá meðan hon eygleiðir rossini á gerðinum.

Royndir aðrastaðni hava víst, at tað ber til at endur-reisa rossastovnar, har tað bert vóru nøkur fá dýr eftir. Sum dømi vísa alararnir á frísarossið og gotlandsrossið, sum næstan vóru týnd, men sum í dag eru væl fyri.

Arbeitt verður út frá einum sokallaðum innan-nøringar-prosenti, har ansa verður eftir, at ryssur og greðingar, sum eru nær skyld, ikki vera parað.

– Mann roynir at velja ross, sum eru so langt frá hvørjum øðrum í ætt sum møguligt fyri at sleppa undan innannøring. Tað ber til tí at øll rossini hava ættartalvur, har tað ber til at fylgja ættlarlinjuni, sigur Irdi. og greiðir frá, at næsta stigið verður at gera eina almenna ættartalvu yvir tey føroysku rossini, sum fylgja rossunum, tá tey vera avhendað.

Eins og gjørt verður í Íslandi.

Signa Joensen saman við einum av nýggjastu limunum í føroysku rossaættini. Meldur bleiv folaður 6. juli á Signabø. Hann er triðja ættarliðið av føroyskum rossum har á garðinum

Irdi Petersen hyggur ivingarsom yvir á rossafylgið, har greðingurin Lobo eltir ryssurnar, men fyribils bert hevur fingið bit og spørk.

Summarið er paringartíð hjá rossum, og tað skuldi helst sæst aftur í fleiri fylum um 11 mánaðir, sum er við-gongutíðin hjá ryssu.

– Spyr aftur um 11 mánaðir. Eg hopi sjálvandi at hetta ber frukt, at mann fær hesar ryssurnar í sving. Riggar tað ikki við hesum greðinginum, so mugu vit royna við einum øðrum. Um hann ikki sleppur til næstu ferð, so mugu vit helst taka Brynju frá og lata hana koma til ein annan

greðing. So kanska endar hon hjá Stormi á Signabø. Hann hevur roynt tað fyrr og veit hvat tað snýr seg um. Er tað ikki soleiðis tær flestu kvinnurnar vilja hava tað, spyr Irdi skemtandi.

Bruni darvar alingini

14 ryssur og fyra greð-ingar eru við í átakingum Summer of Love.

Átta av ryssunum hava havt trupulleikar at blíva kvidnar orsaka av bruna/bakterium í lívmóðurini. Haraftur-at hevði ein kasta burtur og var ikki sloppin av við alt fostrið.

Hesarnýggjur ryssurnar vóru kannaðar og viðgjørðar fyri bakteriar/bruna á Búnaðarstovuni í juni. Tað var Jórún Sumberg Olsen, djóralækni og nevndarlimur í Felagnum Føroy-sk Ross, sum stóð fyri kanningunum.

Funnu bakteriar

Djóralæknin hevur nevniliga gjøgnum fleiri ár lagt til merkis, at eitt stórt tal av føroysku ryssunum ikki kvidnaðust, hóast tær høvdu gingið saman við greðingi í longri tíð. Onkur ryssa hevði verið ófruktbær í sam-full 14 ár.

Aðrastaðni er siðvenja, at ryssur verða kannaðar fyri bruna í lívmóðurni áðrenn tær fara til greðing.

Hetta verður bæði gjørt fyri at ryssan skal kunna kvidnast, men eisini fyri at greðingurin ikki skal bera smittu frá eini ryssu til aðra.

Tískil var í ár farið at kanna um ryssurnar hava bakteriar í lívmóðurini, sum gera at tær ikki kvidnast. Og kanningarnar staðfestu bakteriuvøkstur.

Ryssurnar vóru tí viðgjørðar, tí uttan slíka viðgerð kundu tær ikki blíva kvidnar.

Nú eru allar ryssurnar farnar til greðing og fyri at stimbra tær eru fleiri ryssur saman við einum greðingin.

Tá ryssur og greð-ingur soleiðis ganga saman á einum stykki ber til at eygleiða rossini og síggja nær tær eru á riði og um greð-ingurin ger sitt arbeiði, sigur Jórún Sumberg-Olsen, sum leggur dent á, at eftirlitið hevur altavgerðandi týðning fyri ali arbeiði.

Kelda: Felagið Føroysk Ross

Føroyska rossið

Ross hava verið í Føroyum í øldir. Fleiri keldur, m.a. J. C. Svabo og Lucas Debes, siga frá einum rossaslagi, sum er sterkt, harðbalið og fótafimt.

Fyri 200 árum síðani vóru eini 800 ross í Føroy-um. Tey gingu í haganum og vóru bæði nýtt til arbeiði

og ríðing.

Í seinnu helvt av 1800-talinum vóru nógv av teimum bestu rossunum útflutt til Bretlands, har tey m.a. vóru nýtt í kolanáms-vinnuni. Føroyingar at inn-flyta útlendsk ross, sum vóru hildin at vera betri ar-beiðsross.

Miðskeiðis í 1900-talið hildu fleiri, at rossið varð útdeytt, men einstakligar funnið varð fram til nøkur fá ross, sum kundu vera av føroyskum uppruna, og í 60-unum var farið undir fyrstu royndirnar at bjarga rossinum.

Felagið Føroysk Rossið

varð sett á stovn í 1978 m.a. við tí endamáli at ala føroy-sk ross. Sama ár vóru blóðroyndir av 13 rossum sendar til Sveriges Lands-bruksuniversitet í Uppsala, sum í eini fyribils-meting staðfesti, at talan var um serligt rossaslag. Ein DNA-kanning, sum ein

granskari á Sveriges Lant-bruksuniversitet gjørdi í 2003 váttaði úrtslitið av 1978-kanningini: Føroyska rossið er eitt egið slag, og eingin ábending er um at tað er blandað við onnur rossaslag.